

NASILJE U PORODICI

FAMILY VIOLENCE

Sažetak

Svakodnevno nasilje, koje se ispoljava na ulici, poslu, u sredstvima javnog informisanja i svim oblicima interpersonalnog komuniciranja, polako ali sigurno, prenosi se na porodicu. Sve učestalije nasilje u porodici odraz je globalne krize vrijednosti u društvu i prijeti uništenjem porodice kao temelja društvene zajednice. Uništenjem porodice kao institucije neizbježno se nameće pitanje opstanka samog društva ili države.

Ovim člankom autor će izraziti svoj stav o nasilju u porodici i njegovim posljedicama u Bosni i Hercegovini. Krajnja namjera autora je, da ukaže na mjere koje bi trebalo poduzeti kako bi se zaštitile osobe koje su žrtve ovog nasilja.

Ključne riječi: *porodica, nasilje, nasilje u porodici, viktimološke perspektive, prevencija*

Uvod

U novoj konstalaciji odnosa u svjetskoj zajednici, sve je izraženija sila, kao glavna pokretačka snaga svih promjena u društvu, iz čega logično slijedi, da je uslijed favorizacije ovog segmenta došlo do eskalacije nasilja u društvu. Jedan od načina na koji se ovo nasilje manifestira svakako je nasilje u porodici. Nasilje u porodici opasnost je koja prijete da uništi porodicu, da umanjuje njen značaj i naruši već izgrađene porodične i društvene odnose. U ovom

---

¹ Asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

članku pokšat ćemo da razjasnimo elementarne pojmove koji se tiču nasilja u porodici i da ovo nasilje predstavimo prema rezultatima istraživanja koje je provela «Medika» iz Zenice.

Porodica

Nemoguće je govoriti o nasilju u porodici bez prethodnog određenja samog pojma porodice. U namjeri da razjasnimo pojam i značaj porodice u društvu, problem ćemo prvenstveno obuhvatiti sa sociološkog aspekta. Kada društvo i društvenu strukturu sagledamo s aspekta sociologije vidjet ćemo da porodica spada u osnovne društvene grupe i da je predmetom izučavanja posebne discipline koja se razvila u okviru socioloških nauka, a to je sociologija porodice. U narednom tekstu navešćemo jedno od tumačenja značenja pojma porodice, koje je ponudio u svojoj knjizi «Sociologija» prof. dr. Ibrahim Bakić, koji porodicu definiše na sljedeći način: «*Porodica je historijski oblik socijalnog i ekonomskog zajedništva ljudi različitog spola, uzrasta, raznih bioloških i kulturnih potreba i težnji u okviru koje se odvijaju primarni biološko-edukativni procesi u funkciji produžetka vrste.*»²

Bez namjere da ovim člankom predstavljamo razvitak porodice kroz historiju i teorije o porodici, osvrnut ćemo se na funkcionalističku orijentaciju sociologa i istaći jedan od njihovih stavova, a to je «*da je porodica izgubila nekoliko značajnih funkcija u razvijenom industrijskom društvu, ali da se važnost porodice nije smanjila*»³ i zaključiti, da i pored svih promjena koje nosi globalizacija, a sa njom i novi sistem vrijednosti u društvu, porodica nije izgubila svoj značaj i ostaje temeljna institucija društva. Jasno je, da se odnosi u porodici prenose na uže i šire okruženje, i obrnuto, da se društvene promjene i odnosi u društvu prenose na porodicu. Porodica je, dakle, sastavni segment društva i društvo i porodica su u kauzalnom odnosu. Upravo zbog tog kauzaliteta možemo ustvrditi da odumiranje porodice vodi propasti ljudskog društva, te je stoga neophodno ojačati temelje porodice, tačnije urediti prava i odnose unutar porodice na najbolji

² Ibrahim Bakić, Sociologija, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1997. str.143.

³ Ibrahim Bakić, Sociologija, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1997. str.143.

način, kako bi se ona očuvala, a sa njom očuvao i društveni poredak.

Pošto porodica ima uže i šire određenje, nasilje u porodici također možemo odrediti u užem i u širem smislu. U širem smislu ovo nasilje se ispoljava prema supružnicima ili bračnim drugovima, nad djecom, nad starim i nemoćnim osobama iz uže porodice, nad članovima porodice u širem smislu i nad stvarima. U užem smislu, ono može biti ispoljeno prema bračnom drugu i prema djeci. Nasilje u porodici, prema načinu na koji se provodi, može biti psihičko ili emocionalno, fizičko i seksualno. Seksualno nasilje podrazumjeva i psihičko i fizičko nasilje, te je stoga najopasnije, jer je njime žrtva izložena višestrukoj viktimizaciji. U daljem razmatranje ovog fenomena, krenut ćemo od definicije nasilja u porodici. «*Nasilje u obitelji – svaki čin ili propust u međusobnoj interakciji i dinamici međusobnih odnosa kojim se drugoj osobi nanosi psihičko ili fizičko zlo, fizičkom ili psihičkom silom, individualno ili kolektivno. Nasilje u obitelji je ekstremni oblik agresije nelegitimnom upotrebom fizičke ili psihičke sile.*»⁴

Dakle, nasilje je širi pojam od sile, a sila je faktor ili instrument nasilja. Pošto se nasilje može ispoljiti i fizički i psihički, uočavamo da sila nije jedina komponenta nasilja i da je isto moguće provesti i psihičkom silom (*vis compulsiva*) ili prinudom. Neophodno je još dodati, da nasilje možemo posmatrati kroz dvije dimenzije ili da zavisi od dvije komponente a to su: priroda čovjeka i priroda društva. Nedavna istraživanja sociologa pokazala su da se fizičko nasilje povlači, a da je sve češće i izraženije verbalno ili psihičko. U narednom odjeljku pokušat ćemo preciznije odrediti ili definirati pojam nasilja u porodici.

Nasilje u porodici

Nasilje u porodici je složenica dvije riječi: nasilje i porodica. Zato je neophodno, da nakon što smo definirali porodicu, definiramo i nasilje u porodici. Poslužit ćemo se opet definicijom prof.dr.

---

⁴ Duško Modly i Nedžad Korajlić, *Kriminalistički riječnik*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, 2002. str.355.

Ibrahima Bakića, koji kaže: «*nasilje jeste sui generis društveni konflikt odnosno sukob interesa. To je sukob individue, društvene grupe ili zajednice tj. društva sa društvenom sredinom, sa društvom kao globalnim sponzorom društvene situacije koja proizvodi nasilje.*»⁵

Pošto nam je poznato, da je nasilje uslovljeno prvenstveno historijskim i civilizacijskim promjenama u društvu, navest ćemo tri glavna izvora nasilja: socijalna patologija, devijantnost i agresivnost. Da bismo razumjeli nasilje neophodno je pozabaviti se njegovim izvorima. Socijalna patologija obuhvatila bi sva ponašanja i ljudske radnje koje izazivaju određene reakcije u društvu i uzrokuju pojavu društvenih bolesti ili patoloških pojava u društvu. Fenomen nasilje upravo je vezan za ono što je patološko u društvu. Devijantnost bi u tome predstavljala sva ona odstupanja od normalnog u društvu ili postojećih društvenih normi i uslovljena je kulturom društva, a može varirati zavisno od vremena i od mjesta. Znači da je devijantno sve ono što ne podliježe normama i očekivanjima članova jedne društvene zajednice u određenom vremenu, dok bi agresivnost, najkraće rečeno, bila stanje koje izaziva agresivno ponašanje i djelovanje individue u društvu.

Prema prethodno navedenom, nasilje bi mogli najkraće definirati kao model rješavanja sukoba pomoću sile ili djelovanja pojedinaca i društvenih grupa koji bi putem sile željeli nametnuti svoje stavove i zahtjeve u društvu, a koji su opet u potpunosti suprotni od zadatih normi društvenog ponašanja. Dakle, nasilje u porodici najkraće bi definirati kao akte nasilja koji se događaju u okviru porodice kao osnovne društvene grupe. Gorući problemi, u svakom društvu, vezano za nasilje u porodici su silovanje bračnog partnera, psihičko i fizičko zlostavljanje bračnog partnera, psihičko i fizičko nasilje nad djecom i incest. Za nas je najopasniji vid porodičnog nasilja, nasilje koje je usmjereno prema djeci. Razloge zbog kojih smatramo da je ovaj vid nasilja najopasniji, najkraće ćemo izraziti u poznatoj kratici «djeca su budućnost svijeta». Ako naša djeca u najranijem djetinstvu prežive jedan od oblika ovog nasilja, pitamo se kakvu budućnost čovječanstvo može očekivati!? Stoga ćemo u ovom radu posebnu pažnju posvetiti: viktimološkoj

⁵ Ibrahim Bakić, Sociologija, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1997. str.201.

perspektivi ili žrtvama nasilja u porodici i prevenciji kod nasilja u porodici, kroz rezultate istraživanja o nasilju u porodici u Bosni i Hercegovini, koje je uradio Centar za zaštitu žena «Medika» iz Zenice.

Nasilje u porodici - Zenica

Istraživanje koje je provela «Medika» iz Zenice urađeno je samo za područje općine Zenica, 2002. godine, a njegovi rezultati govore: «*da je svaka peta žena koju smo anketirale (20%) izjavila da joj njen partner (suprug ili momak) prijeti nasiljem; u 79% takvih slučajeva prijetnje se ponavljaju. Takođe svaka peta žena (23%) je doživjela fizičko zlostavljanje (partner je tuče), od toga u četiri do pet (77%) slučajeva to se desilo više od jednom. Skoro svaka četvrta je maltretirana duži vremenski period.*»⁶ O tome da li žene koriste mogućnosti zaštite od strane države i državnih institucija, rezultati navedenog istraživanja na pitanje da li su se žene ikada obratile za pomoć Centru za socijalni rad, policiji, sudu ili javnom tužilaštvu, kažu sljedeće: «*Od žena koje su izjavile da im je partner prijetio nasiljem, više od polovine (56%) se nisu nikada obraćale navedenim institucijama; od žena koje su izjavile da ih je partner tukao, tri petine(60%) takođe se nisu nikad obraćale navedenim institucijam; od žena koje su izjavile da ih je partner maltretirao duži vremenski period, tri petine (60%) nikad se nisu obraćale navedenim institucijama.*»⁷

Rezultati ovog istraživanja jasno pokazuju da se žene koje su preživjele nasilje ne obraćaju odgovarajućim državnim institucijama za pomoć. Kao razloge neprijavlivanja nasilja, istraživači su naveli: nedostatak finansijskih sredstava, u navedenim institucijama, koja bi bila usmjerena za pomoć ovim ženama; nedostatak razumijevanja u institucijama za prepoznavanje problema nasilja u porodici i nedefiniranost ove problematike ili nepostojanje posebne inkriminacije u vezi sa ovim nasiljem u krivičnopravnoj regulativi Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

---

⁶ Duška Andrić-Ružičić, Ne živjeti s nasiljem, Medica Zenica Infoteka, Zenica, 1999., str.54.

⁷ Duška Andrić-Ružičić, Ne živjeti s nasiljem, Medica Zenica Infoteka, Zenica, 1999., str.61.

Pored psihičkog i fizičkog nasilja, žene trpe i seksualno nasilje. U anketi koju je provela "Medika", na pitanje da li su doživjele silovanje ili neki drugi vid seksualnog zlostavljanja «24 ili 4% su odgovorile potvrdno, što govori da je svaka dvadeseta žena doživjela seksualno napastvovanje. Tri od njih je doživjelo seksualno napastvovanje više od jednom.»⁸ Na osnovu rezultata ovog istraživanja, mogli bi smo zaključiti, da je nasilje u porodici zastupljeno u Bosni i Hercegovini i da 1/5 žena na području ove općine trpe psihičko, fizičko i seksualno nasilje, kako u porodici, tako i u vezama prije sklapanja braka. Za utjehu su nam ovi pokazatelji, jer oni govore da nasilje u porodici i nije tako izraženo u Bosni i Hercegovini. Da li je ovo stvarno stanje ili samo prikaz jednog dijela problematike, ne bismo mogli reći i zaključiti na osnovu ovog istraživanja.

Na osnovu ove studije, očigledno je, da žene što su obrazovanije i svjesnije svojih prava, imaju veće mogućnosti izbora načina života i drugačije reaguju na ovu problematiku. One Bosanke, koje su ostale sa minimumom obrazovanja i bez ikakvih primanja ili podrške u porodici, a takvih je većina u Bosni, prije svega nisu spremne da pričaju o nasilju koje trpe, a zatim i nisu upoznate sa načinima zaštite ili pomoći u slučaju da postanu žrtve ovog nasilja. Zaključujemo, da je neophodno, pored sveobuhvatnog istraživanja tretirane problematike, što prije organizirati seminare i konferencije širom Bosne i Hercegovine, na kojim bi se one malo upućene ili neobrazovane žene uputile u instrumentarij putem kojeg bi zaštitile svoja elementarna ljudska prava na život i slobodu odlučivanja u sferi spolnih i bračnih odnosa. Osim svega navedenog, neophodno je, što prije jedan dio sredstava od strane države uputiti za pomoć žrtvama ovog nasilja, kako bi se na taj način pokazala spremnost države i njenih organa za uvođenje i primjenu « načela ravnopravnosti među spolovima » i pružanje adekvatne «prve pomoći» ovim ženama u borbi za njihov kvalitetniji život.

Drugi, i za nas još opasniji vid nasilja u porodici, je nasilje nad djecom. Ono je opasnije jer se radi o mladim bićima, koja osim što fizički nisu spremna da podnesu ovo nasilje, teže podnose i

---

⁸ Duška Andrić-Ružičić, Ne živjeti s nasiljem, Medica Zenica Infoteka, Zenica, 1999., str.78.

psihičko nasilje. Psihičke posljedice ovog nasilja na djecu su dugotrajne i u većini slučajeva izazivaju deformacije u psihološkom razvoju djeteta, te time uzrokuju trajni poremećaj, a djeca nikada ne uspijevaju da ih prebole i u potpunosti ozdrave. Nasilje nad djecom može biti isto tako: fizičko, verbalno ili psihičko i seksualno (seksualna zlostupotreba djece u porodici – incest). Sva tri oblika nasilja su jednako opasna i ostavljaju trajne posljedice na dijete. Poseban akcenat staviti ćemo na seksualno nasilje nad djecom u porodici o čemu će biti riječ u narednom odjeljku.

Jedna od definicija seksualne zlostupotrebe djece je definicija H. J. Schneidera, koji kaže: «*Seksualna zlostupotreba djece (pedofilija) definira se kao interaktivni odnos između djeteta (do 14 godina) i odrasle osobe, kod kojeg je dijete objekt za seksualno zadovoljenje ili objekt za ispunjavanje seksualnih potreba odrasle osobe...Incest je bilo koji oblik seksualnih aktivnosti između djeteta i jednog od roditelja, zamjenskog roditelja ili nekog od užih članova rodbine (djed, baka, ujak, tetak, skrbnik).*»⁹ Na osnovu ove definicije možemo zaključiti da seksualna zlostupotreba djece ima užu i širu pojam. Širi pojam uključuje različite aktere ili počinitelje ovog nasilja nad djecom, od slučajnih prolaznika na ulici, poznanika i komšija, do psihički poremećenih ili oboljelih silovatelja i pedofila. Uža pojam odnosio bi se na seksualno nasilje nad djecom u porodici ili incest. Počinitelji incesta rijetko su psihički nenormalne osobe. Obično se uzroci ovog gnusnog čina nalaze u socijalnoj strukturi i procesima. Počinitelj incesta zlostupotrebljavaju svoj dominantan položaj i neograničeno povjerenje koje mu dijete poklanja. Odnos počinitelja i djeteta ostaje sakriven «pod velom tajne» upravo zbog njihovog međusobnog odnosa i krvnog srodstva. Izdaja ovakve tajne predstavlja se kao izdaja porodice.

Upravo zbog reakcije najbližeg okruženja, a i šire okoline, djeca rijetko njihovo zlostavljanje otkrivaju javnosti. Interesantno je istaći da su najnovija istraživanja dokazala da su djeca u dobi od 7 do 13 godina najčešće žrtve ovog nasilja i da su oko 70% do 90% počinitelja najčešće članovi obitelji. Prema ovim istraživanjima najizraženiji oblik seksualnog zlostavljanja djece u obitelji jeste

---

⁹ Hans Joachim Schneider, *Seksualna zlostupotreba djece*, Izbor 2-3/99. str.183.

incest između starijeg brata i mlađe sestre. Prema socijalno-kulturnoj teoriji uzroci za seksualno nasilje nad djecom nalaze se u političkim i industrijskim odnosima moći u društvu, koji se opet preslikavaju na djecu. Nemoćnost i ovisnost djece od odraslih, te ponašanje prema djeci kao prema objektima ili svom vlasništvu pogoduju njihovj viktimizaciji i seksualnom zlostavljanju.

Prema anketi koju je provela "Medika" iz Zenice, 17% žena potvrdilo je, da poznaju nekog ko je preživio incest, što govori, da je incest itekako zastupljen na području ove općine. Ako pretpostavimo da je stanje u Bosni i Hercegovini «manje-više» slično rezultatima do kojih je došla "Medika" iz Zenice kroz svoja istraživanja i tome još dodamo «tamnu brojku» koja prati ove delikte, zaključit ćemo, da je nasilje u porodici itekako izraženo u našoj državi. O mjerama i pomoći žrtvama ovog nasilja u Bosni i Hercegovini govorit ćemo na kraju ovog rada.

Viktimološke perspektive

Riziku da postanu žrtve nasilja u porodici izloženi su jednako svi građani Bosne i Hercegovine. Potencijalne žrtve ovog nasilja jednako su malodobna djeca i odrasle osobe. Smatramo da bi posebnu pažnju trebalo posvetiti djeci žrtvama ovog nasilja. Sve žrtve trpe posljedice koje bismo podijelili na primarne i sekundarne. Primarne koje podrazumijevaju verbalno, fizičko i seksualno nasilje u trenutku kada je ispoljeno i sekundarne koje nastaju kao formalne i neformalne reakcije na viktimizaciju. Kada govorimo o rasprostranjenosti nasilja u porodici, uviđamo da ono može biti ispoljeno na slijedeće načine: psihičko nasilje, prijetnje fizičkim nasiljem, fizičko nasilje, upotreba oružja, seksualno nasilje. Kao oblike psihičkog nasilja istakli bismo: ponižavanje, omalovažavanje, izolaciju, emocionalno nasilje, ekonomsko nasilje, prijetnje, zastrašivanje i korišćenje privilegija. Fizičko nasilje možemo generalno razlikovati po težini ozljeda i korištenju oružja. Prvo uočavamo slijedeće načine fizičkog nasilja: šamar, guranje, čupanje, batine, lakše tjelesne povrede, teže tjelesne povrede i fizičko nasilje do usmrćenja. Drugo, fizičko nasilje sa upotrebom oružja i bez upotrebe oružja. Paralelno sa ova dva načina (psihičko i fizičko), nasilnik može prijetiti ili izvršiti i treće, seksualno nasilje.

Šteta nanесena žrtvi ili ozljede mogu biti: tjelesne, psihičke i socijalne. Tjelesne ozljede zbog kojih žrtve posebno pate su teške tjelesne ozljede do invaliditeta i usmrćenja. Dosadašnja praksa pokazala je da su osim prethodno navedenih tjelesnih ozljeda, mnogo teže psihičke ozljede žrtve i u njih ubrajamo: depresiju i strah; regresivno ponašanje i ponašanje na vlastitu štetu (povlačenje u sebe ili odavanje drogama i alkoholu); kognitivni poremećaji (samoprebacivanje, gubitak povjerenja) i samoubistvo. Sve žrtve izložene su i sekundarnoj viktimizaciji, koju mogu doživjeti u nekom od nadležnih državnih organa (policije, Ministarstva za socijalni rad, nevladine organizacije, zdravstvene ustanove, sudstvo), užeg i šireg okruženja (porodica, komšije, kolege na radnom mjestu, sredstva javnog informiranja). U tom slučaju optuženi postaje žrtva, a žrtva optuženi, a posljedice koje trpi «žrtva» postaju nesagledive (do samoubistva).

Kada govorimo o sekundarnoj viktimizaciji neophodno je pomenuti i štetne mitove o nasilju u porodici ili predrasude koje uzrokuju sekundarnu viktimizaciju žrtava ovog nasilja. Nabrojat ćemo neke od njih:

1. Nasilje u porodici je rijetka pojava.
2. Nasilje u porodici posljedica je trenutačnog gubitka kontrole.
3. Nasilje u porodici događa se u siromašnim i ruralnim sredinama.
4. Nasilje u porodici je preuveličan problem i privatna stvar pri čemu država ne bi trebala intervenirati.
5. Svaka žena koja doživi nasilje u porodici može «ako hoće» napustiti svog nasilnika.

Zbog toga je hitno potrebno započeti sa edukacijom građana u Bosni i Hercegovini od osnovnih škola i radnih organizacija «tipa kružoka», putem koje će se oni uputiti u instrumentarij adekvatne pomoći i zaštitu od nasilja u porodici, koje im pruža država. Paralelno s tim, trebalo bi raditi na osposobljavanju građana za pomoć žrtvama nasilja u porodici, posebnoj zdravstvenoj zaštiti, krivičnopravnoj regulativi, policijskoj zaštiti, sudskoj zaštiti, pa sve do formiranja posebnih fondova putem kojih bi se žrtvama pružila određena finasijska pomoć.

Prevenција

Kada govorimo o prevenciji i nasilju, prioritetni zadatak Ministarstva unutrašnjih poslova bio bi osnivanje Savjetodavnog vijeća za prevenciju nasilja. Ovo vijeće trebalo bi da se sastoji od predstavnika relevantnih vladinih institucija i nevladinih organizacija koje pružaju pomoć žrtvama nasilja. Vijeće bi trebalo da nadzire rad policije, vladinih i nevladinih organizacija sa žrtvama ovog nasilja, da bude koordinator i stimulator putem kojeg bi se postigli što bolji rezultati i pružila adekvatna pomoć žrtvama. Dosadašnja iskustva pokazuju da su nevladine organizacije daleko uspješnije u pridobijanju povjerenja žrtve od policije, te bi stoga urgentno u Bosni i Hercegovini trebalo osnovati jednu jedinstvenu nevladinu organizaciju za pomoć žrtvama nasilja.

Smatramo da bi jedinstvena nevladina organizacija za cijelu Bosnu i Hercegovinu bila učinkovitije rješenje i iznosimo slijedeća obrazloženja:

1. Bosna i Hercegovina je mala država, sa malim brojem stanovnika, te je stoga nepotrebno osnivanje velikog broja nevladinih organizacija, zbog rasipanja sredstava koje ove organizacije putem različitih donacija uspijevaju ostvariti.
2. Sredstva koja dobija više organizacija pametnije i racionalnije bi bila utrošena ukoliko su usmjerena samo na jednu organizaciju, koja bi imala ogranke ili saradnike ili sigurne kuće u različitim gradovima, ali bi ih centar skupljao i raspoređivao i vršio nadzor nad radom svih.
3. Žrtve nasilja, radi njihove sigurnosti bilo bi lakše izmješati iz jednog grada u drugi, ukoliko bi postojala koordinacija i saradnja između gradova, čime bi se u mnogome pomoglo policiji u zaštiti žrtava i čime bi se izbjegla njihova nova viktimizacija koju bi proizvela «osuda okoline».
4. Omogućio bi se uspješniji rad Ministarstva za socijalni rad koje je zatrpano različitim zahtjevima i koje više nije u stanju da odgovori na sve postavljene zadatke.

Najbolja prevencija svakako je pravovremena edukacija građana Bosne i Hercegovine, zakonodavna regulativa i postojanje vladinih ili nevladinih organizacija u kojim bi žrtve dobile adekvatnu pomoć. Državni organi u Bosni i Hercegovini posebnu pažnju moraju posvetiti izbjeglim i raseljenim licima, jer je izbjeglištvo svrstano u rizične faktore primarne i sekundarne viktimizacije žena. Logično je da će i nasilje u porodici u ovoj rizičnoj grupi biti više izraženo. Stoga je neophodno poduzeti određene preventivne mjere kako bi se isto ublažilo ili preduhitriilo. Preventiva bi se sastojala u pomoći koju bi preko Ministarstva za socijalni rad i politiku, Vlada Bosne i Hercegovine usmjerila prema ovoj populaciji. Iskustva iz svijeta govore da je najbolji način usmjeravanja ovih sredstava i prevencije od ovog nasilja, izrada programa rehabilitacije prognanih u kojim bi ključnu ulogu imalo zapošljavanje ili otvaranje novih radnih mjesta. Pri izradi ovih projekata posebnu pažnju treba posvetiti «načelu ravnopravnosti među spolovima», što bi značilo da bi poslove dobili u istom omjeru i žene i muškarci po unaprijed određenim kriterijima u kojim stručnost ne bi bila presudna, već socijalni status izbjeglica. Svakako da je «bolje spriječiti nego liječiti», što znači preventivno djelovati nego pomagati, ali je jasno da pored prevencije treba da postoji dobro organiziran i sistemski uvezan «lanac» pomoći žrtvama ovog nasilja o čemu ćemo u narednom odjeljku.

Pomoć žrtvama nasilja u porodici

Dosadašnja iskustva vezana za načine na koji policija reagira na akte nasilja u porodici, pokazuju da policija nije bila pasivna i nezainteresirana za ovaj vid nasilja. Nažalost zbog krivičnopravne regulative tretirane problematike, sve do donošenja novog KZBiH, Policija je morala ostati suzdržana i u svakom slučaju nastojati da izbjegne uticaj na porodične odnose. Porodični odnosi bili su posebna sfera u koju se država i njeni organi nisu smjeli mješati. Međutim, u članu 8. Evropske Konvencije o ljudskim pravima posebno je naglašeno pravo pojedinca da dobije zaštitu svog fizičkog integriteta od države, bez obzira na to da li se taj pojedinac nalazio na javnom mjestu ili kod kuće. Zaključujemo, da ukoliko Bosna i Hercegovina teži evropskim standardima i demokraciji, država i njene institucije moraju omogućiti provedbu člana 8.

Evropske Konvencije o ljudskim pravima, čime bi se zaštitila bezbjednost pojedinaca u privatnom domenu.

Odnos policije zato bi trebao biti u mnogome promijenjen i podrazumijevao bi obaveznu intervenciju i suprostavljanje nasilju u porodici. Intervencija države, prema "dvofaznom - austrijskom modelu" koji je za nas najinteresantniji, sastojala bi se iz: prve - zaštitničke faze u kojoj je obavezna reakcija i intervencija policije protiv nasilnika, bez obzira na volju žrtve tj. njen zahtjev ili pristanak i druge faze - u kojoj bi žrtva odlučila o daljem procesu i radnjama koje bi trebalo poduzeti protiv nasilnika (krivična prijava, razvod, privremeni smještaj žrtve u prihvatne centre ili povratak kući i pomirenje s partnerom). Osim toga, neophodno je poduzeti određene promjene u organizaciji policije i oformiti posebne timove koji bi se bavili nasiljem. Ovi timovi u policiji morali bi imati žene – inspektore koje bi bile posebno obučene za prve razgovore sa ženama koje su žrtve nasilja, čime bi se izbjegla sekundarna viktimizacija žena. Timovi bi morali imati stalno angažirane psihologe koji bi posebno razgovarali sa žrtvama, a ukoliko su žrtve djeca neophodno bi bilo i prisustvo psihijatra i pedagoga.

Osim policije neophodno je postojanje «sigurnih kuća» u Bosni i Hercegovini u koje bi policija privremeno smještala žrtve ovog nasilja. Ove kuće, bilo da budu osnivane od vladinih ili nevladinih organizacija, moraju imati stručne timove, koji bi se sastojali od pravника, socijalnog radnika i psihologa. Počinitelje bi nakon učinjenog nasilja trebalo «obavezno» pritvoriti, kako bi se žrtve osjećale sigurnim i bez psihološkog pritiska odlučile o svojoj budućnosti. Svakako da bi nasilnik za nanesene ozljede trebao i novčano odgovarati. Kazne koje budu izricane za ovo nasilje "moraju biti adekvatne", a sudovi u procesuiranju ovih predmeta dosljedni i efikasni, kako bi žrtve dobile moralnu i materijalnu satisfakciju.

Završno razmatranje

Ovako izložen problem nasilja u porodici potiče nas na određene zaključke. U završnom razmatranju iznijet ćemo neke od njih. Prvi

zaključak je, da je zaštita žrtava nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini, ozbiljan problem, kojim je neophodno posvetiti mnogo više pažnje i finansijskih sredstava. Drugi, da Bosna i Hercegovina nije uočila i adekvatno reagirala na ovaj problem. Treći, da je neophodna intervencija države na svim nivoima kako bi se stalo u kraj ovom nasilju. Četvrti, da bi snažna politika kriminalizacije nasilja u porodici poslala jasnu poruku nasilnicima i bosanskohercegovačkoj javnosti "da nasilje u porodici nije privatna stvar, već javni i sveopći problem".

Na kraju, istaknut ćemo da bi odmah po implementaciji nasilja u porodici u Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske bilo neophodno uraditi sveobuhvatnu studiju o nasilju u porodici na području cijele Bosne i Hercegovine, uz obaveznu saradnju sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Ministarstvom za socijalni rad i politiku. Ovo istraživanje trebalo bi biti finansirano od Vlade Bosne i Hercegovine, a njegovi rezultati bili bi baza ili podloga za dalje akcije ili vladine programe. Ovi programi mogu biti usmjereni na edukaciju i usavršavanje policije u borbi sa ovim nasiljem, pomoć nevladinim organizacijama, formiranje jedne jedinstvene nevladine organizacije, ili na finansijsku, pravnu i druge vidove pomoći žrtvama nasilja u porodici.

Resime

Everyday violence, manifested in the street, at work, in the public media, all types of interpersonal communication, slowly but surely, is being transferred to a family. Family violence, which is more and more increasing, is a reflection of global crises of value of the society, threatening to destroy family as a foundation of social community. Destruction of family as an institution brings into question the existence of society or state itself.

In this Article, the author will present her standpoint on violence and its consequences in Bosnia and Herzegovina. The ultimate goal of the author is to point at measures that should be taken in order to protect persons that are victims of this violence.

Key words: family, vilence, family violence, victimological perspectives, prevention

BIBLIOGRAFIJA

Članci

1. Čekerevac Ana, *Društvena briga o djeci i porodici u sistemu socijalne sigurnosti zemalja u tranziciji*, Socijalna misao, broj 1-2., Beograd, 2000.
2. Dearing Albin, *Austrijski zakon o zaštiti od nasilja u porodici*, Temida, broj 3., Beograd 2002.
3. Grozdanović Velinka i dr., *Izbjelgištvo/prognaništvo kao rizični faktori primarne i sekundarne viktimizacije žena*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god.35/51-52, 1998.
4. Ivanović Marta, *Nasilje u porodici kao društveni problem*, Bezbednost, broj 4/02, Beograd, 2002.
5. Jakovac-Lozić Dijana, *Spolno iskorištavanje djece kao oblik zloupotrebe roditeljskih dužnosti i prava i kao kazneno djelo*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 36/55-56, 1999.
6. Jakovac-Lozić Dijana, *Tjelesno (fizičko) i duševno (psihičko) nasilje nad djetetom kao neki od načina kršenja elementarnih prava djeteta*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god.36/53-54, 1999.
7. Mihić Biljana, *Porodično nasilje nad djecom*, Temida, broj 3., Beograd, 2002.
8. Milivojević Sanja, *Pritvor u slučajevima porodičnog nasilja i njegova implementacija u Njujorku*, Temida, broj 3., Beograd, 2002.
9. Milosavljević Miloslav, *Društvene krize, porodični život i djeca*, Socijalna misao, IP "Socijalna misao", broj 1-2., Beograd, 2000.
10. Schineider Hans Joachim, *Seksualna zloupotreba djece – Nova kriminološka i viktimološka saznanja*, Izbor 2-3/99, Zagreb, 1999.
11. Stevanović Ivana, *Osrt na neka pitanja seksualnog nasilja prema djeci*, Temida, broj 3., Beograd, 2002.

Knjige

12. Andrić-Ružičić Duška, *Ne živjeti s nasiljem*, Medica Zenica Infoteka, Zenica, 1999.
13. Bakić Ibrahim, *Sociologija*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1997.
14. Kreso Muahrem, *Međunarodni priručnik o pravdi za žrtve*, Viktimološko društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2001.
15. Kron Leposava, *Seksualno nasilje – psihološko studija*, Prometej, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1992.
16. Lifkić Čedomir, *Seksualna nasilja – iz sudske bilježnice psihologa*, PIA, "Pris", Kragujevac, 1998.
17. Modly Duško i Korajlić Nedžad, *Kriminalistički riječnik*, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, Tešanj, 2002.
18. Nikolić-Ristanović Vesna, *Od žrtve do zatvorenice – nasilje u porodici i kriminalitet žena*, Viktimološko društvo Srbije, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2002.
19. Nikolić-Ristanović Vesna, *Porodično nasilje u Srbiji*, Prometej, Beograd, 2002.